

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PŁATNIKA SKŁADEK ZA OBLICZANIE, POTRĄCANIE I PRZEKAZYWANIE SKŁADEK NA UBEZPIECZENIE SPOŁECZNE

KRZYSZTOF ŚLEBZAK
JACEK KOSONOGA

1. UWAGI OGÓLNE

Tytułowa problematyka nawiązuje bezpośrednio do brzmienia art. 17 ust. 1 oraz art. 46 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych¹. Mowa jest w nich o tym, że składki na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe oraz chorobowe, obliczają, rozliczają i przekazują płatnicy składek, przy czym o ile w art. 17 ust. 1 ustawy o systemowej stwierdza się, że „składki (...) obliczają, potrącają i przekazują (...) płatnicy składek”, o tyle jej art. 46 stanowi się, że „płatnik składek jest obowiązany (...) obliczać, potrącać (...), rozliczać oraz opłacać należne składki...”. Nie ulega wątpliwości, że jest to jeden z podstawowych obowiązków płatnika, którego zasady realizacji wynikają z pozostałych unormowań ustawy systemowej, które odnoszą się m.in. do tytułów ubezpieczenia czy podstawy wymiaru składek.

Problematyka odpowiedzialności składek za obliczenie, potrącanie i przekazywanie składek na ubezpieczenia społeczne należy do złożonych. Wynika to z wielu okoliczności, do których zaliczyć można m.in. kwestie związane z prawnym statusem płatnika, relacjami jakie zachodzą pomiędzy płatnikiem a innymi podmiotami, które powstają w związku z powyższymi obowiązkami, jak i w końcu sankcjami związanymi z ich niewykonaniem. W niniejszym opracowaniu uwaga zostanie skoncentrowana wyłącznie na węzłowych aspektach dotyczących prawidłowego obliczania, potrącania i przekazywania składek, jak i skutkami naruszeń w tym zakresie oraz dopuszczalnymi środkami prawnymi, jakie można podjąć, aby doprowadzić do ich uchylenia, zarówno dobrowolnie, jak i pod przymusem.

---

¹ J.t. Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.

2. PRAWNY STATUS PŁATNIKA SKŁADEK A OBOWIĄZEK ZAPŁATY SKŁADKI PODZIELONEJ

W systemie ubezpieczeń społecznych rola płatnika jest szczególna. Wynika to przede wszystkim z faktu, że w gruncie rzeczy spełnia on kilka funkcji². Został on wymieniony jako wykonawca zabezpieczenia społecznego (art. 3 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej), chociaż w istocie jest on tylko podwykonawcą (współwykonawcą) ubezpieczeń społecznych, ponieważ jest to jego zajęcie uboczne, w przeciwieństwie do pozostałych wykonawców zabezpieczenia społecznego³. Przede wszystkim jednak, płatnik jest podmiotem zatrudniającym określone osoby, podlegające ubezpieczeniu społecznego, jak również sam może być ubezpieczonym⁴. W tym kontekście obliczanie, potrącanie i przekazywanie składek na ubezpieczenie społeczne już *prima facie* kojarzy się wyłącznie z technicznymi czynnościami, jakie płatnik podejmuje w związku z podleganiem ubezpieczeniu społecznemu. Podstawową przesłanką wskazania płatnika składek jest zatem przede wszystkim ustalenie istnienia tytułu do ubezpieczenia.

W ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych zarówno problematyka podlegania ubezpieczeniu społecznemu (rozdział II), jak i wskazania, kto jest płatnikiem składek (art. 4 pkt 2) została uregulowana bardzo szczegółowo i precyzyjnie. Jest to zresztą charakterystyczna cecha ubezpieczeń społecznych. W tym miejscu nie ma potrzeby powtarzania tych unormowań. Wystarczy stwierdzenie, że płatnikiem jest najczęściej pracodawca, jak i inne podmioty, na których spoczywa obowiązek realizacji obowiązków związanych z podleganiem ubezpieczeniom społecznym.

3. OBOWIĄZEK „OBLICZANIA, POTRĄCANIA I PRZEKAZYWANIA” SKŁADKI

Jeśli chodzi o obowiązek „obliczania, potrącania i przekazywania” składki na ubezpieczenia społeczne, to nie ma wątpliwości, że chodzi o powinność dokonywania tych czynności w sposób prawidłowy. Z kolei prawidłowość obliczania, potrącania i przekazywania składki” jest w dużej mierze zdeterminowana tytułem do ubezpieczenia społecznego oraz obowiązkiem odprowadzania składek od świadczeń realizowanych w ramach tego tytułu. Przykładowo, można wskazać na umowę o pracę jako tytułu do ubezpieczenia, w ramach którego realizowane są z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych określone świadczenia, podlegające zwolnieniu ze składek na ubezpieczenia społeczne. W tym świetle można stwierdzić, że przedmiotowe obowiązki mają charakter wtórny w tym sensie, że decyduje o nich ważność tytułu ubezpieczenia. Bez ważnego tytułu ubezpieczenia nie powstaje zatem obowiązek składkowy. Jednocześnie trzeba zauważyć, że nie chodzi tylko o ważność samego tytułu, ale również jego treść ukształtowaną przez strony, w szczególności w zakresie umówionego przychodu,

² J. Jończyk, *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kraków 2001, s. 43

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

a w przypadku płatników będących jednocześnie osobami prowadzącymi działalność gospodarczą i podlegającą ubezpieczeniu z tego tytułu – przychodu zadeklarowanego.

Zarysowana problematyka, konkretnie rzecz ujmując, może prowadzić do powstania czterech podstawowych sytuacji:

- 1) płatnik w ogóle nie oblicza, nie potrąca i nie przekazuje składki, mimo że jest do tego zobowiązany, ponieważ istnieje ważny tytuł ubezpieczenia społecznego (np. zostaje zawarta umowa o pracę, ale pracodawca nie zgłasza pracownika do ubezpieczenia, bądź w ogóle nie zostaje zawarta umowa o pracę, pracodawca nie zgłasza do ubezpieczenia, a praca jest faktycznie wykonywana);
- 2) płatnik oblicza nieprawidłowo, potrąca nieprawidłowo i przekazuje nieprawidłowo składki, mimo że na podstawie tytułu (bądź innych okoliczności) można ustalić ich jednoznaczną wysokość (np. zostaje zawarta umowa o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy, ale pracodawca nie oblicza składek od ustalonego wynagrodzenia bądź innych świadczeń pieniężnych podlegających składce na ubezpieczenia społeczne);
- 3) płatnik oblicza prawidłowo, potrąca prawidłowo, ale przekazuje nieprawidłowo składki bądź w ogóle ich nie przekazuje (np. zostaje zawarta umowa o pracę, pracodawca prawidłowo zgłasza do ubezpieczenia, oblicza należne składki, ale przekazuje je w zaniżonej wysokości bądź w ogóle nie przekazuje);
- 4) płatnik oblicza prawidłowo, potrąca nieprawidłowo i przekazuje nieprawidłowo składki (np. zostaje zawarta umowa o pracę, pracodawca oblicza prawidłowo składki, ale potrąca je w sposób nieprawidłowy i tak też je przekazuje do zakładu ubezpieczeń społecznych).

We wszystkich przypadkach, pierwszą rzeczą, przed sprawdzeniem prawidłowości rozliczeń składkowych jest ustalenie treści tytułu ubezpieczenia, do czego najczęściej dochodzi w postępowaniu kontrolnym. Jednakże uprawnienia organu rentowego mogą być zróżnicowane w zależności od konkretnego tytułu oraz okoliczności faktycznych. Generalną zasadą jest, że organ rentowy może kontrolować prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i przekazywania składek (art. 86 ust. 2 pkt 1 ustawy systemowej). W stosunkach pracy dotyczy to także możliwości oceny ważności umowy o pracę, jak i jej treści. Znajduje to również potwierdzenie w dotychczasowym orzecznictwie Sądu Najwyższego⁵. Z kolei z drugiej strony wskazać można także sytuacje, w których organ rentowy nie ma żadnych uprawnień w zakresie kontroli ważności tytułu ubezpieczenia, jak i jego treści. Z taką sytuacją mamy z reguły do czynienia w przypadku ustalania podlegania ubezpieczeniu społecznemu w razie zbiegu tytułów ubezpieczenia, do którego stosuje się przepisy unijnej koordynacji. Dobrą ilustracją tego problemu jest wyrok SN z dnia 6 czerwca 2013 r.⁶, w którym stwierdzono, że nie jest dopuszczalna ocena stosunku prawnego stanowiącego tytuł ubezpieczenia społecznego w innym państwie członkowskim przez instytucję miejsca zamieszkania osoby wnoszącej o ustalenie właściwego ustawodawstwa. Stwierdzenia spełnienia warunków ubezpieczenia społecznego

---

⁵ W orzecznictwie utrwalili się poglądy, że przyznanie rażąco wysokiego wynagrodzenia za pracę może być, w konkretnych okolicznościach, uznane za nieważne i kwestionowane przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 27 kwietnia 2005 r., II UZP 2/05, OSNP 2005 nr 21, poz. 338 oraz wyroki: z dnia 22 kwietnia 2008 r., II UK 210/07, LEX nr 837067; z dnia 19 maja 2009 r., III UK 7/09, LEX nr 509047; z dnia 5 czerwca 2009 r., I UK 19/09, LEX nr 515697).

⁶ II UK 333/12, OSNP 2014, nr 3, poz. 47.

w systemie prawnym państwa wykonywania pracy podlegającym koordynacji dokonują bowiem organy właściwe do stosowania tego prawa.

Naruszenie obowiązków związanych z obliczaniem, potrącaniem i przekazywaniem składki na ubezpieczenia społeczne, może być analizowane z punktu widzenia odpowiedzialności zachodzącej pomiędzy: 1) osobą podlegającą ubezpieczeniu i płatnikiem, 2) zakładem ubezpieczeń społecznych i płatnikiem oraz 3) zakładem ubezpieczeń społecznych i otwartymi funduszami emerytalnymi. Na potrzeby dalszych rozważań zagadnienie odpowiedzialności będzie rozważane w kontekście instrumentów prawnych, z jakich może skorzystać osoba uprawniona w razie stwierdzenia nieprawidłowości przy realizacji powyższych powinności.

4. ODPOWIEDZIALNOŚĆ W RELACJI:

OSOBA PODLEGAJĄCA UBEZPIECZENIU – PŁATNIK; POSTĘPOWANIE WYJAŚNIAJĄCE

Relacja: osoba podlegająca ubezpieczeniu – płatnik, występuje wyłącznie wówczas, gdy są to dwa różne podmioty, a zatem w pierwszej kolejności w przypadku istnienia różnych form zatrudnienia. Wówczas płatnik zobowiązany jest do obliczania, potrącania i przekazywania składki na ubezpieczenia społeczne, należnej zarówno ze środków własnych, jak i osoby zatrudnianej. Jeśli chodzi o praktyczny wymiar tego obowiązku, to znajduje on swój wymiar w sporządzanych i przesyłanych do organu rentowego deklaracjach. Mowa w szczególności o deklaracji rozliczeniowej, ale także o deklaracji zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych (w związku z zatrudnieniem) oraz imiennym raporcie miesięcznym. Zasady przekazywania imiennych raportów miesięcznych, jak i deklaracji rozliczeniowych zostały unormowane szczegółowo w art. 46 i nast. ustawy systemowej, przy czym w tym miejscu zwrócić trzeba uwagę na okoliczność, że w szczególnych przypadkach płatnik został zwolniony z ich comiesięcznego przekazywania. Dotyczy to osób prowadzących pozarolniczą działalność, które opłacają składki wyłącznie za siebie bądź za siebie i osobę współpracującą, jeżeli nie następuje żadna zmiana w stosunku do miesiąca poprzedniego. Zwolnienie to odnosi się zarówno do tych osób prowadzących pozarolniczą działalność, które opłacają składki na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne, jak i tych, które opłacają wyłącznie składki na ubezpieczenie zdrowotne.

Jeśli chodzi o rozliczenie składek na ubezpieczenia społeczne, to jest ono zawarte w deklaracji rozliczeniowej (art. 46 ust. 4 ustawy systemowej). Zawarte są w niej wszystkie informacje dotyczące zestawienia poszczególnych składek, z uwzględnieniem podziału składki przez płatnika oraz ubezpieczonego. Co do terminów przekazywania dokumentów rozliczeniowych oraz zapłaty składki, to zostały one zróżnicowane w zależności od formy organizacyjnoprawnej płatnika oraz tego, czy rozlicza on składki za innych ubezpieczonych. W przypadku płatników odprowadzających składki wyłącznie za siebie, termin przekazania dokumentów rozliczeniowych, jak i zapłaty składki przypada do 10-go każdego miesiąca. Z kolei jednostki sektora finansów publicznych, takie jak jednostki budżetowe i samorządowe zakłady budżetowe, składki i dokumenty rozliczeniowe przekazują do ZUS w terminie do 5 dnia

następnego miesiąca za dany miesiąc. Pozostali płatnicy składek opłacają składki i przekazują dokumenty rozliczeniowe w terminie do 15 dnia następnego miesiąca za dany miesiąc (art. 47 ust. 1 u.s.u.s.). Termin na rozliczenie i opłacenie składek, do których poboru jest zobowiązany ZUS, ma charakter terminu prawa materialnego i nie podlega przywróceniu, nawet jeżeli płatnik składek naruszył go z przyczyn od siebie niezależnych⁷. Jak zauważa P. Kostrzewa, przepisy ustawy systemowej nie precyzują, co uważa się za termin dokonania zapłaty składek.⁸ W tym zakresie stosuje się odpowiednio art. 60 § 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn.: Dz.U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.). Z przepisu tego wynika, że za termin dokonania zapłaty uważa się: 1) przy zapłacie gotówką – dzień wpłacenia kwoty podatku na rachunek bankowy ZUS w banku, placówce pocztowej lub spółdzielczej kasie oszczędnościowo-rozliczeniowej, 2) w obrocie bezgotówkowym – dzień obciążenia rachunku płatnika składek w banku lub w spółdzielczej kasie oszczędnościowo-rozliczeniowej. Powyższe oznacza, że w przypadku tych płatników składek, którzy uprawnieni są do opłacania składek w formie gotówkowej o tym, czy został zachowany termin płatności decyduje data stempla banku, placówki pocztowej lub SKOK widniejąca na druku wpłaty (art. 31 u.s.u.s.)⁹.

W powyższym świetle odpowiedzialność płatnika składek za obliczanie, potrącanie i przekazywanie składek na ubezpieczenia społeczne może być postrzegana w kontekście nieskładania deklaracji rozliczeniowej albo jej składania, z tym że z błędną informacją co do wysokości składek, co może skutkować albo nadpłatą albo niedoborem przekazanych składek. W takich przypadkach, ubezpieczony jest uprawniony do złożenia wniosków o usunięcie nieprawidłowości, których niewyeliminowanie stwarza warunki do wszczęcia postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez ZUS¹⁰. Możliwość taka została prawnie przewidziana w przypadku: 1) błędnych informacji w raporcie miesięcznym i korygującym zawierającym m.in. zestawienie należnych składek oraz 2) przekazania błędnych danych do ZUS.

W przypadku błędnych informacji zawartych w imiennym raporcie miesięcznym (i korygującym) ubezpieczony ma prawo do składania wniosków do płatnika o sprostowanie zawartych informacji. Zgodnie z art. 41 ust. 11 ustawy systemowej ubezpieczony ma prawo zgłosić na piśmie lub do protokołu do płatnika składek wniosek o sprostowanie informacji zawartych w imiennym raporcie miesięcznym w terminie 3 miesięcy od otrzymania informacji od płatnika, jeżeli, jego zdaniem, nie są one zgodne ze stanem faktycznym. O fakcie tym informuje Zakład. W razie nieuwzględnienia przez płatnika składek reklamacji w terminie jednego miesiąca od daty jej wpływu, na wniosek ubezpieczonego, ZUS po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego wydaje decyzję. Jeżeli ubezpieczony nie zakwestionuje informacji zawartych w imiennym raporcie miesięcznym, to informacje te uznaje się za zgodne ze stanem faktycznym, chyba że informacje dotyczące okresu objętego raportem zakwestionuje Zakład, wydając decyzję.

---

⁷ P. Kostrzewa, *Komentarz do art. 47 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych*, System Informatyki Prawnej LEX Omega.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ K. Antonów, *Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2012, s. 61.

W przypadku natomiast, gdy ZUS zakwestionuje i zmieni informacje przekazane przez płatnika składek, zawiadamia o tym ubezpieczonego i płatnika składek. Jeżeli w terminie określonym w ust. 11 osoba ubezpieczona i płatnik składek nie złożą wniosku o zmianę stanowiska ZUS, informacje uznane przez organ rentowy traktuje się jako prawdziwe. W razie złożenia takiego wniosku, ZUS po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego wydaje decyzję.

Druga możliwość została przewidziana w przypadku przesłania informacji o stanie konta ubezpieczonego. Jeżeli po jej otrzymaniu, ubezpieczony niebędący płatnikiem składek stwierdzi, że na jego koncie nie zostały zewidencjonowane wszystkie należne składki na ubezpieczenie emerytalne lub zostały zewidencjonowane w niewłaściwej wysokości, powinien zgłosić do płatnika tych składek, na piśmie lub do protokołu, wniosek o sprostowanie danych przekazanych do Zakładu w dokumentach związanych z ubezpieczeniami społecznymi określonych w ustawie lub przekazanie brakujących dokumentów. Z kolei płatnik składek jest zobowiązany poinformować ubezpieczonego na piśmie o sposobie rozpatrzenia wniosku o sprostowanie danych w terminie 60 dni od dnia jego otrzymania. W przypadku uwzględnienia wniosku o sprostowanie danych płatnik składek jest zobowiązany skorygować błędny lub uzupełnić brakujący dokument związany z ubezpieczeniami społecznymi określony w ustawie, w terminie 30 dni.

W przypadku nieuwzględnienia przez płatnika składek wniosku o sprostowanie danych oraz w przypadku gdy płatnik składek już nie istnieje, ubezpieczony powinien z kolei złożyć we wskazanej przez Zakład jednostce organizacyjnej Zakładu wniosek o przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego, przedkładając jednocześnie m.in. dokumenty potwierdzające wysokość podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne. Jeżeli w wyniku postępowania wyjaśniającego okaże się, że przyczyną niezewidencjonowania na koncie ubezpieczonego wszystkich należnych składek na ubezpieczenie emerytalne lub zewidencjonowania ich w niewłaściwej wysokości są: 1) błędy w danych podanych w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych, w zgłoszeniu wyrejestrowania ubezpieczonego z ubezpieczeń społecznych, w zgłoszeniu płatnika składek lub w zgłoszeniu wyrejestrowania płatnika składek albo niezłożenie tych dokumentów – Zakład dokonuje korekty tych danych z urzędu bezpośrednio na koncie ubezpieczonego lub na koncie płatnika składek, jeżeli uzna to za możliwe, albo po złożeniu przez płatnika składek dokumentów korygujących te dokumenty lub brakujących dokumentów; 2) błędy w danych podanych w imiennym raporcie miesięcznym lub w deklaracji rozliczeniowej albo niezłożenie tych dokumentów – Zakład dokonuje korekty tych danych po złożeniu przez płatnika składek dokumentów korygujących te dokumenty albo brakujących dokumentów.

W przypadku gdy płatnik składek już nie istnieje lub uzyskanie korygujących lub brakujących dokumentów ubezpieczeniowych nie jest możliwe, Zakład dokonuje korekty danych z urzędu bezpośrednio na koncie ubezpieczonego lub na koncie płatnika składek, koryguje z urzędu błędy stwierdzone w dokumentach związanych z ubezpieczeniami społecznymi określonych w ustawie lub sporządza z urzędu brakujące dokumenty.

Na zakończenie omawiania uprawnień ubezpieczonego, warto również wskazać na prawo domagania się od organu rentowego informacji o działaniach podjętych przez organ rentowy zmierzających do ściągnięcia składek (art. 40 ust. 1a ustawy systemo-

wej). Jednocześnie trzeba stwierdzić, że ubezpieczonemu nie przysługują żadnej innej środki procesowe, jakie mógłby podjąć przed sądem ubezpieczeń społecznych, gdyż ten rozpoznaje wyłącznie odwołania od decyzji. Nie stoi to jednak, naszym zdaniem, na przeszkodzie, aby ubezpieczony, ale już jako zatrudniony przez płatnika wystąpił z powództwem o ustalenie istnienia stosunku prawnego na podstawie którego powinno nastąpić zgłoszenie do ubezpieczenia i rozliczanie składki na ubezpieczenia społeczne, tak aby w ramach tego postępowania zostało przesądzone jego istnienie, jak i treść. Wyrok taki przesądza bowiem o istnieniu tytułu do ubezpieczenia społecznego.

W związku z niewłaściwym wykonywaniem obowiązków składkowych, nie ma również żadnych przeciwskażeń, aby ubezpieczeni zwrócili się do sądu z żądaniem o wyrównanie powstałej z tego tytułu szkody. Jest to typowa odpowiedzialność kontraktowa (art. 471 k.c.), dopuszczalna w przypadku ubezpieczonych-pracowników, na podstawie art. 300 k.p.¹¹

W zakresie dotyczącym natomiast składki współfinansowanej przez ubezpieczonych, zdaniem K. Antonówa, dopuszczalne jest dochodzenie niezapłaconych składek (jako np. części wynagrodzenia) bezpośrednio od niesumiennych płatników w trybie postępowania w sprawach z zakresu prawa pracy (wniesienie powództwa o zasądzenie wynagrodzenia) lub w zwykłym postępowaniu cywilnym¹².

5. ODPOWIEDZIALNOŚĆ W RELACJI:

ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH – PŁATNIK

O wiele bardziej złożona jest natomiast relacja zakład ubezpieczeń społecznych – płatnik. Ponieważ o postępowaniu wyjaśniającym prowadzonym wskutek podjęcia przez ubezpieczonego czynności zmierzających do usunięcia nieprawidłowości w deklaracjach rozliczeniowych była mowa wyżej, w tym miejscu opracowania uwaga zostanie skoncentrowana wyłącznie na środkach prawnych, jakie wobec płatnika może podjąć organ rentowy w przypadku nieprzekazania deklaracji: zgłoszeniowej, imiennej czy rozliczeniowej bądź złożeniu deklaracji błędnych (z błędnie obliczoną wysokością składek) oraz nieprzekazaniu należnej składki na ubezpieczenie społeczne.

Na kwestię odpowiedzialności płatnika składek za obliczenie, potrącanie i przekazywanie składek na ubezpieczenie społeczne, wpływają bardzo szerokie możliwości kontrolne organu rentowego, do których zaliczyć należy badanie prawidłowości: zgłaszania do ubezpieczeń społecznych, obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych składek i wpłat, do których pobierania zobowiązany jest Zakład; ustalania uprawnień do świadczeń z ubezpieczeń społecznych i wypłacania tych świadczeń oraz dokonywania rozliczeń z tego tytułu; opracowywania wniosków o świadczenia emerytalne i rentowe; wystawiania zaświadczeń lub zgłaszania danych dla celów ubezpieczeń społecznych oraz dokonywania oględzin składników majątku płatników składek zalegających z opłatą należności z tytułu składek. Ustalenia kontroli ujmują się w protokole

¹¹ Wyrok SN z dnia 8 października 1999 r., II UKN 259/99, OSNAPiUS 2001, Nr 1, poz. 24.

¹² K. Antonów, *Sprawy z zakresu ubezpieczeń...*, *op. cit.*

kontroli, do którego płatnik może zgłosić zastrzeżenia w terminie 14 dni od daty jego otrzymania. Protokół stanowi jednocześnie podstawę do wydania decyzji na podstawie art. 83 ustawy systemowej.

W przypadku wadliwego rozliczenia składek na ubezpieczenia społeczne, a zwłaszcza nieprzekazywania składki w terminie, płatnik może być zobowiązany do zapłaty: 1) należnych składek, 2) odsetek z tytułu nieterminowego przekazywania składek na ubezpieczenie społeczne, 3) opłat dodatkowych. Jednocześnie płatnik podlega karze grzywny oraz odpowiedzialności karnej.

5.1. WYMIAR SKŁADEK

Do wydania decyzji wymiarowej dochodzi zazwyczaj w dwóch sytuacjach: 1) nieprzekazania deklaracji rozliczeniowej bądź 2) przeprowadzonego postępowania kontrolnego, którego skutkiem było stwierdzenie należności składkowej. W pierwszym przypadku organ rentowy dokonuje wymiaru składek z urzędu w wysokości, wynikającej z ostatnio złożonej deklaracji rozliczeniowej (art. 48 ust. 1 ustawy systemowej). Jednocześnie, jeżeli po wymierzeniu składek z urzędu płatnik składek złoży deklarację rozliczeniową, Zakład koryguje wymiar składek do wysokości wynikającej ze złożonej deklaracji rozliczeniowej, z uwzględnieniem wykazanych w deklaracji zasiłków oraz zasiłków rodzinnych i pielęgnacyjnych (art. 48 ust. 2 ustawy systemowej).

Natomiast wymiar składki dokonany po przeprowadzeniu postępowania kontrolnego jest skutkiem stwierdzenia obowiązku zapłaty składek na ubezpieczenie społeczne i jego niewykonania w ustawowym terminie.

W dotychczasowej praktyce organu rentowego, decyzja wymiarowa jest kierowana do płatnika składek, który zobowiązany jest do zapłaty należnych składek zarówno w części finansowanej przez płatnika, jak i ubezpieczonego. W powyższym świetle powstaje jednak pytanie, kto jest zobowiązany materialnoprawnie do zapłaty składki, tym bardziej, że w stanie prawnym obowiązującym od 1999 r. składka – w przypadku gdy płatnik i osoba podlegająca ubezpieczeniu jest ta sama – ma charakter podzielony. Powinności obliczania, potrącania i przekazywania składki odnosi się więc zarówno do składki własnej płatnika, jak i osoby podlegającej ubezpieczeniu społecznemu. Zagadnienie to ma również bardzo istotny wymiar praktyczny, gdyż wpływa na postępowania, w ramach których wydane są decyzje wymiarowe. W praktyce, w przypadku powstania zaległości składkowej, decyzja wydawana jest wyłącznie wobec płatnika składek (jest on stroną), a ubezpieczeni mają status zainteresowanych uczestników postępowania. Z sytuacją odmienną mamy do czynienia zwłaszcza w przypadku ustalenia istnienia stosunku pracy, czy też wypłaty przez podmiot określonych świadczeń, co do których w postępowaniu kontrolnym stwierdzono, że nie podlegały one zwolnieniu ze składek na ubezpieczenie społeczne (np. szeroko rozumiane świadczenia socjalne, w przypadku których brak podstaw do zastosowania rozporządzenia...). Wówczas wydana decyzja wymiarowa wywołuje skutek nie tylko wobec płatnika, ale i osoby podlegającej ubezpieczeniu. Wynika to z faktu, że w opisywanych sytuacjach środki pieniężne zostały jej „fizycznie” przekazane, natomiast decyzja nakłada obowiązek odprowadzenia składki zarówno z części finansowanej przez płatnika, jak i osoby podlegającej ubezpieczeniu. W takim przypadku płatnik ma co najwyżej regres wobec osoby podlegającej ubez-

pieczeniu o zwrot zapłaconej składki, przyjmując, że jest ona ujęta w przekazanym wynagrodzeniu. Z punktu widzenia obowiązku zapłaty składek, płatnik zobowiązany jest *de facto* do zapłaty części składki z dochodu już wypłaconego osobie podlegającej ubezpieczeniu. W tym świetle pojawia się pytanie o status płatnika jako zobowiązanego materialnoprawnie do zapłaty składki na ubezpieczenia społeczne.

O czym była mowa wyżej, ustawowe wyrażenie „oblicza, potrąca i przekazuje” składki wskazywałoby wyłącznie na obowiązek dokonywania czynności technicznych, na wzór zresztą obowiązku obliczania, potrącania i przekazywanie zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych. O ile jednak w przypadku realizacji obowiązków podatkowych, zobowiązanie do zapłaty składki spoczywa wyłącznie na podatniku, o tyle w ubezpieczeniach społecznych, zobowiązanym do zapłaty staje się płatnik, bez względu na to, że rozlicza wyłącznie składkę należną od dochodu otrzymanego przez osobę ubezpieczoną.

Wydaje się, że obciążenie płatnika obowiązkiem zapłaty całej składki uwarunkowane jest przede wszystkim historycznie. Płatnik miał status uspołecznionego zakładu pracy, w istocie był wykonawcą ubezpieczeń społecznych, a składka odprowadzana była wyłącznie z jego środków. W aktualnie obowiązującym stanie prawnym, takie podejście nie znajduje uzasadnienia. Powrót do składki podzielonej nastąpił w 1999 r. (w nawiązaniu zresztą do rozwiązań międzywojennych). Na podstawie art. 110 ustawy systemowej doszło do tzw. ubruttowienia płac, co realnie oznaczało podwyższenie ich wysokości, z tym jednak zastrzeżeniem, że część o którą podwyższono wynagrodzenia miała być odprowadzana jako składka ubezpieczonego. W ten sposób składkę na ubezpieczenie społeczne zaczęli finansować zarówno płatnicy, jak i ubezpieczeni. Szczegółowe zasady ich opłacania zostały określone w art. 16 ustawy systemowej. Stwierdza się w nim, że składkę emerytalną finansują w częściach równych, ubezpieczeni i płatnicy składek (ust. 1), natomiast składki rentowe, finansują z własnych środków, w wysokości 1,5% podstawy wymiaru ubezpieczeni i w wysokości 6,5% podstawy wymiaru płatnicy składek.

W tym świetle nie powinno być wątpliwości, że zobowiązanym do zapłaty składki jest ubezpieczony, a płatnik dokonuje wyłącznie „obliczenia, potrącenia i przekazania” składki do zakładu ubezpieczeń społecznych. Jeśli obowiązku tego nie wykonał bądź wykonał go nienależycie, powstaje co najwyżej problem odpowiedzialności płatnika wobec ubezpieczonego.

5.2. PRZENIESIENIE ODPOWIEDZIALNOŚCI NA OSOBY TRZECIE

Omawiając zagadnienie odpowiedzialności płatnika składek za zaległości składkowe, nie sposób nie poruszyć również kwestii przeniesienia odpowiedzialności na osoby trzecie. Możliwość taka wynika wprost z art. 31 ustawy systemowej, który odsyła wyraźnie do przepisów ordynacji podatkowej regulujących odpowiedzialność osób trzecich za zaległości podatkowe (tutaj zaległości składkowe). Mowa tutaj o stosowaniu art. 107 § 1, 1a, i 2 pkt 2 i 4, art. 108 § 1 i 4, art. 110 § 1, § 2 pkt 2, § 3, art. 111 § 1–4 i 5 pkt 1, art. 112, art. 113, art. 114, art. 115, art. 116, art. 116a, art. 117, art. 118 § 1 i 2 oraz art. 119 Ordynacji podatkowej. Przepisy te przewidują solidarną odpowiedzialność osób trzecich z podatnikiem (płatnikiem) za zaległości

podatkowe (składkowe) tych ostatnich. Spośród szeregu konkretnych podmiotów zaliczonych przez ustawodawcę do kategorii osób trzecich, wskazać można w tym miejscu w szczególności: 1) małżonków oraz byłych małżonków podatnika (płatnika), 2) członków rodziny, 3) nabywców przedsiębiorstwa lub zorganizowanej jego części, 4) członków zarządu spółek kapitałowych. Z punktu widzenia orzecznictwa sądowego, najczęściej problematyka odpowiedzialności za zaległości składkowe pojawia się w przypadku członków zarządu spółek kapitałowych. Kwestia ta była przedmiotem wypowiedzi w doktrynie. Najszerzej problematykę tę przedstawiała, uwzględniając właściwie cały dorobek orzecznictwa, J. Strusińska-Żukowska¹³. Stąd też, w ramach tego opracowania, nie ma potrzeby powtarzania wniosków zawartych w tym opracowaniu. Zwrócić uwagę jednak należy na bardzo wyraźny problem ze stosowaniem rozkładu ciężaru dowodu, który pozwala na zwolnienie się od odpowiedzialności w przypadku wykazania przez członków zarządu, że we właściwym czasie zgłoszono wniosek o ogłoszenie upadłości lub wszczęto postępowanie zapobiegające ogłoszeniu upadłości (postępowanie układowe) albo że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości lub niewszczęcie postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości (postępowania układowego) nastąpiło bez jego winy. Ocena orzecznictwa sądowego, w kontekście przesłanki związanej z rozkładem ciężaru dowodu nie wypada pomyślnie z punktu widzenia możliwości egzekwowania należności składkowych od członków zarządu spółek kapitałowych. Wynika to przede wszystkim z faktu prowadzenia skomplikowanych postępowań dowodowych, przy braku dokumentacji finansowo-księgowej bądź dokumentacji niepełnej, oraz możliwości sporządzenia rzetelnej opinii przez biegłego sądowego na okoliczność spełnienia przesłanki „właściwego czasu”. Wydaje się, że każda bowiem należność składkowa niezapłacona w terminie spełnia przesłankę, o której mowa w art. 11 ust. 1 prawa upadłościowego i naprawczego¹⁴ (dłużnik nie wykonuje swoich wymagalnych zobowiązań pieniężnych), co sprawia, że aktualizuje się obowiązek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w terminie 14 dni od tego zdarzenia (art. 21 ust. 1 prawa upadłościowego i naprawczego). Brak zgłoszenia tego wniosku wpływa zatem w takim przypadku bezpośrednio na możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności osób trzecich.

5.3. ODSETKI I OPŁATA DODATKOWA

W przypadku nieopłaconych w terminie składek na ubezpieczenia społeczne, należne są od płatnika składek odsetki za zwłokę, na zasadach i w wysokości określonych w ustawie ordynacja w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa¹⁵. Z orzecznictwa sądowego wynika zarazem, że: 1) dla odpowiedzialności składkowej nie ma znaczenia wina płatnika¹⁶, 2) ciężar dowodu wykazania wpłaty w procesie sądowym

---

¹³ J. Strusińska-Żukowska, *Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych za zaległości składkowe tych spółek w orzecznictwie*, PIZS 2012, Nr 1, s. 19.

¹⁴ Ustawa z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze (j.t. Dz.U. z 2015 r., poz. 233 ze zm.).

¹⁵ J.t. Dz.U. z 2015 r. poz. 613 ze zm.

¹⁶ Wyrok SN z dnia 9 maja 2007 r., I UK 362/06, OSNP 2008, nr 11–12, poz. 175.

spoczywa na płatniku¹⁷ a 3) obowiązek naliczenia odsetek od zaległości składkowej powstaje z mocy prawa; bez znaczenia jest zatem długotrwałość postępowania organu rentowego¹⁸.

Jednocześnie zakład może wymierzyć płatnikowi składek opłatę dodatkową, przy czym zwrócić należy uwagę, że w ustawie systemowej mamy dwie rodzaje takich opłat. Pierwsza z nich została przewidziana w art. 24 ustawy i może zostać wymierzona w razie nieopłacania składek lub opłacania ich w zaniżonej wysokości (ust. 1a). Natomiast druga z nich wynika z art. 47 ust. 10c omawianego aktu prawnego i jest ona nakładana w przypadku, gdy nie nastąpiło przekazanie przez organ składki do otwartego funduszu emerytalnego w terminie z powodu nieprzekazania lub przekazania błędnego zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych, zgłoszenia płatnika składek, imiennego raportu miesięcznego, deklaracji rozliczeniowej, dokumentu płatniczego lub zlecenia płatniczego.

Problem charakteru prawnego opłaty dodatkowej był przedmiotem wypowiedzi w piśmiennictwie¹⁹. Porównanie językowych sformułowań użytych w celu określenia zakresu normowania art. 24 ust. 1 u.s.u.s. i art. 47 ust. 10 c u.s.u.s. prowadzi do wniosku, że o ile pierwsza opłata ma charakter fakultatywny („zakład może wymierzyć”), o tyle wymierzenie drugiej jest obligatoryjne („zakład wymierza”). Przyjęcie takiej interpretacji omawianego przepisu ma uzasadnienie teleologiczne, odwołujące się do funkcji, jaką powinna ona realizować w emerytalnym ubezpieczeniu społecznym. Biorąc bowiem pod uwagę, że przekazywana jest ona na rachunek ubezpieczonego do otwartego funduszu emerytalnego (podobnie zresztą jak odsetki), w istocie przybiera postać swoistego odszkodowania z tytułu utraty zysku z inwestowanych składek, przy czym należy zaznaczyć, że szkoda – rozumiana jako strata, powstała wskutek niezainwestowania tej części składki – nie zawsze powstaje. Analiza finansowych powiązań pomiędzy płatnikiem, instytucją obsługującą składki, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych i otwartym funduszem emerytalnym prowadzi bowiem do wniosku, że o takim jej charakterze można byłoby mówić jedynie wówczas, gdyby otwarty fundusz emerytalny generował w tym czasie zysk, choć wówczas należałoby przyjąć, że ewentualna strata znajdować może swoje pokrycie w odsetkach od części składki (art. 23 ust. 3 u.s.u.s.). W tym kontekście nazwa „opłata dodatkowa» jest myląca, gdyż w istocie jej celem nie jest nałożenie administracyjnej kary, lecz wyrównanie określonego uszczerbku (przy wskazanym założeniu, że w danym okresie fundusz osiągał zyski). Występujące zatem w praktyce nienakładanie opłaty dodatkowej przez organ rentowy może odbywać się ze szkodą dla członków otwartych funduszy emerytalnych.

Szczególny problem występuje w sytuacji, w której płatnikiem jest przedsiębiorca, samodzielnie odprowadzający z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej składki na ubezpieczenie emerytalne (w tym również do otwartego funduszu emerytalnego).

---

¹⁷ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 13 marca 2012 r., III AUa 762/11, OSASz 2013, nr 1, s. 121–130.

¹⁸ Wyrok SA w Katowicach z dnia 18 października 2007 r., III AUa 1760/06, LEX nr 447163.

¹⁹ K. Ślebzak, *Prawna charakterystyka opłat dodatkowych wymierzanych na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych*, PiP z 2007, Nr 1, s. 92 i n.

Nałożenie nań opłaty dodatkowej prowadzi w istocie do zwiększenia wysokości odprowadzanej składki, a zatem wykracza poza ustawowe ramy określające zakres obowiązku składkowego na ubezpieczenie emerytalne. Z podobną sytuacją mielibyśmy do czynienia w przypadku pobierania od takiego płatnika odsetek z tytułu nieprzekazania składki do OFE.

Teoretycznie możliwa wydaje się również sytuacja, w której wobec płatnika nie opłacającego w ogóle składki na ubezpieczenie emerytalne wymierzona zostanie opłata dodatkowa zarówno na podstawie art. 47 ust. 10 c ustawy systemowej (nieodprowadzenie składek do OFE wskutek „nieprzekazania dokumentu płatniczego bądź zlecenia płatniczego»), jak i art. 24 ust. 1 ustawy systemowej (nieodprowadzenie składek do FUS). Sytuacja taka występowałaby w grupie tzw. młodszych ubezpieczonych, a zatem osób urodzonych po 31 XII 1968, jak i wszystkich urodzonych po 31 XII 1948, a przed dniem 1 I 1969, którzy zdecydowali się na przystąpienie do nowego systemu emerytalnego. Prowadziłoby to do sytuacji, w której nieprzekazanie części składki, trafiającej za pośrednictwem organu rentowego do OFE, sankcjonowane byłoby podwójnie, najpierw z tytułu nieprzekazania składki do FUS, potem do OFE, co sprzeciwiałoby się zasadzie *ne bis in idem*²⁰.

Szczególny problem dotyczy możliwości nałożenia na płatnika opłaty dodatkowej i jednocześnie pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej oraz z tytułu wykroczeń²¹. Kontrowersje wokół tego zagadnienia zostały usunięte przez wyrok TK z dnia 18 listopada 2010 r.²², który uznał wcześniej obowiązujące regulacje za niezgodne z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, z art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonego dnia 22 listopada 1984 r. w Strasburgu²³ oraz z art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.²⁴ Skutkiem tego była zmiana stanu prawnego i nowa regulacja art. 24 ustawy systemowej²⁵. Jednocześnie wyłączone wprost możliwość jednoczesnego nakładania opłaty dodatkowej na podstawie art. 24 ustawy systemowej i pociągania od odpowiedzialności karnej lub wykroczeniowej. I tak w stosunku do płatnika składek będącego osobą fizyczną, skazanego prawomocnym wyrokiem za nieopłacenie składek lub opłacenie ich w zaniżonej wysokości, dodatkowej opłaty za ten sam czyn nie wymierza się. Z kolei w razie wszczęcia postępowania w sprawie o przestępstwo lub wykroczenie dotyczące nieopłacenia składek lub opłacenia ich w zaniżonej wysokości postępowania o wymierzenie dodatkowej opłaty płatnikowi składek będącemu osobą fizyczną za ten sam czyn nie wszczyna się, a wszczęte zawiesza się do dnia zakończenia postępowania w sprawie o przestępstwo lub wykroczenie. Podobnie, w razie prawomocnego skazania płatnika będącego osobą fizyczną za przestępstwo lub wykroczenie polegające na nieopłaceniu składek lub opłaceniu ich w zaniżonej wysokości: 1) wszczęte postępowanie

²⁰ Szerzej na ten temat por. K. Ślebzak, *ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² P 29/09, OTK-A 2010, nr 9, poz. 104.

²³ Dz.U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364.

²⁴ Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167.

²⁵ Ustawa z dnia 10 maja 2012 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. z 2012 r., poz. 611.

o wymierzenie dodatkowej opłaty za ten sam czyn umarza się z urzędu; 2) decyzję o wymierzeniu dodatkowej opłaty za ten sam czyn uchyla się z urzędu, a pobraną opłatę zwraca się, niezwłocznie wraz z odsetkami, w wysokości i na zasadach określonych przepisami prawa cywilnego od dnia pobrania dodatkowej opłaty.

6. ODPOWIEDZIALNOŚĆ Z TYTUŁU WYKROCZEŃ

Odpowiedzialność płatnika składek za obliczenie, potrącanie i przekazywanie składek na ubezpieczenia społeczne może być analizowana także przez pryzmat odpowiedzialności z tytułu wykroczeń oraz odpowiedzialności karnej.

Odpowiedzialność wykroczeniowa²⁶ uregulowana została w ustawie systemowej. W ścisłym związku z tytułową problematyką pozostają wykroczenia stypizowane w art. 98 ust. 1 pkt 1 a, 2 oraz 5–7 u.s.u.s. Przepisy te pozwalają na ukaranie płatnika karą grzywny do 5000 zł w przypadku: 1) niedopełnienia obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne w terminie przewidzianym przepisami; 2) niezgłoszenia wymaganych ustawą danych lub zgłoszenia nieprawdziwych danych albo udzielenia w tych sprawach nieprawdziwych wyjaśnień lub odmowy ich udzielenia; 3) nieprzewodzenia dokumentacji związanej z obliczaniem składek; 4) niedopełnienia obowiązku przesyłania deklaracji rozliczeniowych oraz imiennych raportów miesięcznych w przewidzianym terminie oraz 5) niedopełnienia obowiązku przekazywania dokumentów związanych z ubezpieczeniami społecznymi w wymaganej formie.

Przedmiotem ochrony jest w tym przypadku szeroko rozumiane prawidłowe funkcjonowanie instytucji ubezpieczeń społecznych. *Argumentum a rubrica* – nie chodzi o ubezpieczenie społeczne rolników. Artykuł 98 u.s.u.s. zamieszczony został w rozdziale 11 u.s.u.s. zatytułowanym „Odpowiedzialność za wykroczenia przeciwko przepisom ustawy”, co oznacza prawnokarne zabezpieczenie właściwego funkcjonowania jedynie instytucji unormowanych w ustawie systemowej²⁷.

Wszystkie wykroczenia stypizowane w art. 98 u.s.u.s. mają charakter indywidualny właściwy. Ich sprawcą może być jedynie płatnik lub osoba obowiązana do działania w imieniu płatnika. Większych wątpliwości nie budzi pojęcie płatnika. Zostało ono zdefiniowane w art. 4 pkt 2 u.s.u.s. Ustawa nie precyzuje natomiast osoby zobowiązanej do działania w imieniu płatnika. *Lege non distinguente* – w doktrynie

²⁶ Szerzej zob.: S. Kowalski, *Wykroczenie nieterminowego opłacania składek*, Służba Pracownicza 2009, nr 3, s. 3–5; J. Lachowski, *Odpowiedzialność karna płatnika składek*, PiZS 2004, nr 12, s. 25 i n.; M. Marciniak, *Wykroczenia nieopłacania w terminie składek na ubezpieczenie społeczne*, Prok. i Pr. 2006, nr 12, s. 159–169; T. Snarski, Glosa do postanowienia SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP Gdańskie Studia Prawnicze Przegląd Orzecznictwa 2011, nr 1, s. 147–152; J. Unterschütz, Glosa do wyroku TK z dnia 18 listopada 2010 r., P 29/09, Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa 2012, nr 1, s. 55–64; K. Woźniwski, Glosa do wyroku TK z dnia 18 listopada 2010 r., P 29/09, Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa 2011, nr 2, s. 151–158.

²⁷ Zasady ubezpieczenia rolników reguluje ustawa z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 277). W związku z wyraźnym wewnątrz ustawowym zawężeniem przepisów typizujących wykroczenia do naruszeń ustawy systemowej, nie znajdzie zastosowania art. 52 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, odsyłający z kolei do odpowiedniego stosowania ustawy systemowej.

zasadnie wskazuje się, że chodzi o każdy podmiot, który w imieniu płatnika zobowiązany jest do podejmowania czynności związanych z ubezpieczeniami społecznymi, które powinien realizować płatnik. Zobowiązanie to może mieć charakter stały albo jednorazowy; może wynikać z jakiegokolwiek źródła: z przepisu prawa, z orzeczenia sądu lub z umowy. Odpowiedzialności na podstawie tego przepisu nie podlega natomiast ten, kto co prawda zajmuje się sprawami majątkowymi płatnika, ale nie ma obowiązku wykonywania żadnych czynności związanych z ubezpieczeniami społecznymi. W rachubę wchodzi jedynie *verba legis* – osoba zobowiązana, nie zaś uprawniona lub taka, która podjęła się tych czynności z własnej inicjatywy²⁸. Pociąganie do odpowiedzialności osoby działającej w imieniu płatnika, wynika z faktu, iż płatnik nie zawsze jest osobą fizyczną, lecz ma status osoby prawnej lub jednostki nieposiadającej osobowości prawnej. Do odpowiedzialności wykroczeniowej może zostać natomiast pociągnięta tylko osoba fizyczna, która popełniła czyn zabroniony po ukończeniu 17 roku życia (art. 8 k.w.).

Analizowane wykroczenia mają charakter formalny. Realizacja ich znamion nie jest uzależniona od wystąpienia szkody, czy jakiegokolwiek innego negatywnego skutku. Odpowiedzialność wiąże się z samym nagannym zachowaniem płatnika w postaci niedopełnienia obowiązków nałożonych ustawą.

W treści art. 98 u.s.s.u. ustawodawca posługuje się liczbą mnogą, stanowiąc o „nieopłaceniu składek”, „przesyłaniu deklaracji”, „przekazywaniu dokumentów”, co może sugerować, że sprawca popełnia wykroczenia dopiero wówczas, gdy nie opłaci kilku składek, bądź nie prześle kilku deklaracji czy dokumentów, a jednorazowe niedopełnienie tych obowiązków nie pozwala na pociągnięcie go do odpowiedzialności za wykroczenie. Wydaje się jednak, że z faktu użycia przez ustawodawcę liczby mnogiej nie można wywodzić tak kategoriycznych wniosków co do analizowanych znamion i w efekcie przesądzać o wielokrotności zachowań sprawcy. Słusznie zauważa bowiem Sąd Najwyższy, iż samo tylko użycie w treści normy prawnej liczby mnogiej dla określenia przedmiotu bezpośredniej ochrony, przedmiotu czynności sprawczej lub środka służącego do popełnienia przestępstwa nie oznacza, że ustawodawca używa jej w znaczeniu zwrotu: „co najmniej dwa”, a więc w celu ograniczenia podstawy odpowiedzialności. Wymienienie przez ustawodawcę określonych w treści norm karnych przedmiotów w liczbie mnogiej nie jest zabiegiem zmierzającym do wyłączenia odpowiedzialności w wypadkach, kiedy przedmiot ten *in concreto* jest jeden²⁹. W związku z powyższym znamiona wykroczenia wypełnia nieopłacenie choćby jednej składki, czy też nieprzesłanie jednej deklaracji.

---

²⁸ J. Lachowski [w:] J. Wantoch-Rekowski, *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 681.

²⁹ Uchw. SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 26/01, OSNKW 2002, Nr 1–2, poz. 4 z glosami O. Sitarz, PiP 2003, Nr 10, s. 127; P. Palki, M. Przetak, PS 2003, Nr 11–12, s. 181; M. Klubińskiej, Prok. i Pr. 2003, Nr 12, s. 107; W. Marcinkowskiego, Prokurator 2002, Nr 2, s. 104, zob. również w kontekście wykładni znamion „handel ludźmi” w rozumieniu art. 253 k.k.: E. Pływaczewski, A. Sakowicz, [w:] A. Wąsek (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, t. II, Warszawa 2010, s. 472; wyr. SA w Lublinie z 18 dnia grudnia 2001 r., II AKA 270/01, Prok. i Pr. 2002, Nr 12, poz. 30; podobnie wyr. SA we Wrocławiu z dnia 21 lutego 2003 r., II AKA 586/02, OSA 2003, Nr 5, poz. 45; odmiennie jednak w wyr. SA w Lublinie z dnia 29 kwietnia 2002 r., II AKA 330/02, Prok. i Pr. 2003, Nr 4, poz. 19.

Kwestią dyskusyjną jest także charakter prawny wykroczeń stypizowanych w art. 98 ust. 1 pkt 1 a i pkt 6 u.s.u.s. W szczególności – z uwagi na periodyczność naruszonych obowiązków – wątpliwość wywołuje kwestia tego, czy są to wykroczenia o charakterze trwałym. Polegają one na wytworzeniu i utrzymywaniu przez sprawcę trwającego przez dłuższy czas takiego stanu, który od jego powstania aż do chwili zakończenia jest tym samym wykroczeniem w każdym momencie jego trwania. Innymi słowy, cały czas, w którym istnieje i jest utrzymywany stan bezprawny, traktuje się jako jedną zwartą całość, co przesądza o traktowaniu zachowania sprawcy w kategoriach jednego wykroczenia³⁰. W kontekście periodyczności obowiązków związanych z obowiązkami płatnika wątpliwość wywołuje kwestia tego, czy mamy do czynienia z wielokrotnością wykroczeń, czy też zaniechania płatnika należy traktować jako jedno wykroczenie o charakterze trwałym. Przyjęcie tego ostatniego stanowiska oznaczałoby, że bieg ich przedawnienia (art. 45 § 1 k.w.) rozpoczyna się dopiero w chwili zakończenia stanu bezprawnego, druga koncepcja oznaczałaby, że wykroczenie popełniono z chwilą upływu ustawowego terminu do zrealizowania obowiązku objętego opisem czynu.

W kontekście powyższego w orzecznictwie przyjmuje się, że wykroczenia opisane w art. 98 u.s.u.s. nie są wykroczeniami trwałymi. Za czas popełnienia tych wykroczeń należy zatem przyjąć moment początkowy sytuacji, w której płatnik składek nie może już wykonać nałożonego na niego obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne lub przesłania deklaracji rozliczeniowych oraz imiennych raportów miesięcznych – w przewidzianym przepisami terminie³¹.

Jest to stanowisko słuszne. Należy zauważyć, że znamiona wykroczeń z art. 98 ust. 1 pkt 1 a i 6 u.s.u.s. skonstruowane zostały w podobny sposób. Jak już wspomniano, pierwsze z nich reguluje odpowiedzialność płatnika, który nie dopełnia obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w przewidzianym przepisami terminie, drugie natomiast określa odpowiedzialność płatnika, który nie dopełnia obowiązku przesyłania deklaracji rozliczeniowych oraz innych imiennych raportów miesięcznych w przewidzianym terminie. Jak zasadnie wskazuje się w doktrynie – uwzględniając językowe brzmienie obu przepisów – naganność opisanych w nich wykroczeń ustawodawca wiąże wyłącznie z faktem naruszenia obowiązków terminowego opłacenia składek bądź przesyłania stosownych dokumentów. Dla realizacji znamion tych wykroczeń rozstrzygające jest zatem ustalenie, że w ustawowym terminie płatnik nie wypełnił obciążających go obowiązków. Naganne jest więc już to, że płatnik nie opłaca składek w terminie, bądź nie przesyła stosownych dokumentów w terminie. Już samo

---

³⁰ Zob. m.in.: M. Olszewski, *Wykroczenia trwałe*, Zagadnienia Wykroczeń 1989, nr 3, s. 26–32; J. Bafia, D. Egierska, I. Śmietanka, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1980, s. 15; M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 126–127; G. Kasicki, A. Wiśniewski, *Kodeks wykroczeń z komentarzem*, Warszawa 2002, s. 51; B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 18; J. Wojciechowski, *Kodeks wykroczeń. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 1999, s. 19; A. Gubiński, *Wykroczenia ciągłe i wykroczenia trwałe*, Zagadnienia Karnoadministracyjne 1962, nr 5, s. 34–46; A. Gubiński, *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1978, s. 154–158.

³¹ Post. SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP 4/10, OSNKW 2010, nr 7, poz. 57 z głosem T. Snarskiego, Gdańskie Studia Prawnicze Przegląd Orzecznictwa 2011 nr 1 s. 147–152, K. Dąbkiewicz, OSP 2011 nr 5 poz. 49 k. oraz uwagami R. Stefańskiego, Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2010 r., WPP 2011, nr 1, s. 83 i n.

tylko przekroczenie terminu wyznaczonego do uiszczenia obowiązkowej składki, czy do złożenia dokumentów wymienionych w art. 98 ust. 1 pkt 1 a i 6 u.s.u.s., pociąga za sobą odpowiedzialność zobowiązanego do działania w terminie, niezależnie od tego, jak długo trwa stan zaniechania³². Podzielić należy w związku z tym pogląd, że zachowaniem podlegającym ocenie jest zaniechanie mające miejsce w czasie, w którym płatnik dysponował możliwością terminowego dopełnienia obowiązku. Karalne jest zatem zaniechanie odpowiadające czasowo obowiązkowi działania. Nie może więc być popełnione w każdym czasie, lecz tylko w czasie, w którym sprawca, zgodnie z obowiązkiem, powinien działać w określonym kierunku i w określony sposób³³. W wypadku rozważanych wykroczeń, sprawca narusza nie tylko wynikający z ustawy obowiązek opłacenia składek i przesłania stosownych dokumentów, ale także – tym samym zachowaniem – określony sposób realizacji tych obowiązków, a więc opłacenie składek i przesłanie dokumentów w przewidzianym przepisami terminie. Tak określony obowiązek nie może być naruszony w czasie następującym po upływie terminu, można wtedy bowiem jedynie stwierdzić, że wykroczenie zostało popełnione³⁴.

Z powyższej argumentacji wynika, że zachowanie polegające na wielokrotnym niewykonaniu w ustawowym terminie obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, czy też złożenia wymaganej dokumentacji, powinno być oceniane jako popełnienie wielu powtarzających się wykroczeń. Objęcie ich jednym postępowaniem skutkować musi zastosowaniem instytucji z art. 9 § 2 k.w., a więc możliwością wymierzenia łącznie kary w granicach zagrożenia określonego w przepisie przewidującym najsurowszą karę³⁵.

Niewątpliwie najistotniejsze znaczenie praktyczne ma wykroczenie polegające na niedopełnieniu obowiązku opłacania składek na ubezpieczenia społeczne w terminie przewidzianym przepisami ustawy (art. 98 ust. 1 pkt 1 a u.s.u.s.). Jest to typowe wykroczenie z zaniechania. Sprowadza się do zignorowania obowiązku uiszczenia wymaganych należności w wyznaczonym czasie. Chodzi o wszelkiego rodzaju składki w tym: rentowe, emerytalne, chorobowe oraz wypadkowe. Terminy uiszczenia składek nie są jednakowe dla wszystkich podmiotów. Zgodnie z art. 47 u.s.u.s., dla osób fizycznych opłacających składkę wyłącznie za siebie termin ten przypada do 10. dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który należy się składka. Dla jednostek budżetowych i samorządowych zakładów budżetowych jest to 5. dzień następnego miesiąca. Wszyscy pozostali płatnicy opłacają składki za dany miesiąc do 15. dnia miesiąca następnego.

---

³² S. Kowalski, *Wykroczenie nieterminowego opłacania...*, *op. cit.*, s. 4, post. SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP 4/10, OSNKW 2010, nr 7, poz. 57.

³³ Zob. post. SN z dnia 3 października 2008 r., III KK 176/08, LEX nr 694328.

³⁴ Post. SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP 4/10, OSNKW 2010, nr 7, poz. 57.

³⁵ Post. SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP 4/10, OSNKW 2010, nr 7, poz. 57, szerzej zob. również W. Sanetra, *Zmiany reguł odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika*, *Prawo Pracy* 1999, nr 2, s. 4 i n.; W. Radecki, *Kryteria rozgraniczenia wykroczeń i przestępstw przeciwko prawom pracownika*, *MPP* 2005, nr 9, s. 236 i n.; T. Nycz, *Wybrane problemy wykroczeń przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową*, *PiZS* 2000, nr 3, s. 25 i n.; J. Unterschütz, *Karnoprawna ochrona praw osób wykonujących pracę zarobkową*, Warszawa 2010, s. 236 i n.; M. Bojarski, W. Radecki, *Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw*, Wrocław 1989, s. 14 i n.

Dla odpowiedzialności wykroczeniowej z tytułu nieprzekazywania składek nie ma znaczenia okres pozostawania w zwłóce (oczywiście poza kwestią przedawnienia)³⁶, ani na co zostały przeznaczone składki³⁷. Odpowiedzialność za wykroczenie ma miejsce zarówno w przypadku nieprzekazywania przez płatnika składki finansowej z własnych środków, jak i ze środków ubezpieczonego.

Pewne wątpliwości wywołuje natomiast kwestia częściowego uiszczenia składki. Z jednej strony twierdzi się, że odpowiedzialność za wykroczenie pociąga wyłącznie nieuiszczenie całości kwoty³⁸, z drugiej, że wystarczająca jest jakakolwiek zaległość³⁹. Bardziej przekonujące wydaje się drugie stanowisko. W przeciwnym razie nawet minimalne zasilenie konta, na które odprowadzane są składki wyłączałyby odpowiedzialność za wykroczenie. Nie przekonuje argument, iż w art. 98 ust. 1 pkt 1a u.s.u.s. ustawodawca akcentuje termin, w którym składki powinny być uiszczone, a nie wysokość w jakiej powinny być opłacone, a zatem – jeśli sprawca płaci składki w terminie, ale w niepełnej wysokości, wówczas nie popełnia wykroczenia, ponieważ taka sytuacja nie jest objęta znamionami wykroczenia⁴⁰. Na tej samej zasadzie można bowiem dowodzić tezy przeciwnej. Z faktu, iż ustawodawca nie określił wysokości składki (posługując się np. dookreśleniem „w części” lub „w całości”) można wnioskować, że w rachubę wchodzi odpowiedzialność także za jej częściowe nieuiszczenie. Jest to również „niedopełnienie obowiązku uiszczenia składki”. Nie jest także do końca jasne, jakie znaczenie interpretacyjne miałyby „zaakcentowanie” w treści przepisu terminu, do którego należy uregulować należności. Wydaje się, że są to równoważne elementy znamion wykroczenia, a z tego, że ustawodawca uszczegóławia termin nie można wyciągać wniosków co do wysokości zaległości, która uzasadnia pociągnięcie do odpowiedzialności za wykroczenie. Można również argumentować, że skoro przedmiotem ochrony jest w tym przypadku prawidłowe odprowadzanie składek ubezpieczeniowych, to za takie można uznać jedynie całościowe uiszczenie wymaganej kwoty. Tym samym naruszeniem przedmiotu ochrony będzie częściowa spłata należności. Co więcej, w przepisie mowa jest o obowiązku uiszczania składek, a on – na gruncie ustawy systemowej – rozumiany jest jednoznacznie, jako uiszczenie całości należnej kwoty z tytułu składki. Wreszcie, możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności za wykroczenie w przypadku częściowego uiszczenia składki przewiduje pośrednio sama ustawa systemowa, stanowiąc w art. 24 ust. 1b, u.s.u.s. o skazaniu za nieopłacenie składek lub opłacenie ich w zaniżonej wysokości, a zatem nie w całości.

Odrębną kwestią jest sytuacja, w której płatnik nie uiszcza części należnych składek. Wydaje się, że należy ją ocenić analogicznie. Tym samym znamiona wykroczenia realizuje nie tylko częściowe uiszczenie składki, ale również uiszczenie jedynie jednej z kilku wymaganych składek.

³⁶ S. Kowalski, *Wykroczenie nieterminowego opłacania...*, *op. cit.*, s. 4.

³⁷ J. Lachowski, *Odpowiedzialność karna płatnika...*, *op. cit.*, s. 25.

³⁸ J. Lachowski [w:] J. Wantoch-Rekowski, *Ustawa o systemie ubezpieczeń...*, *op. cit.*, s. 684.

³⁹ Ł. Prasolek [w:] B. Gudowska, J. Strusińska-ukowska (red.), *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 909.

⁴⁰ J. Lachowski [w:] J. Wantoch-Rekowski, *Ustawa o systemie ubezpieczeń...*, *op. cit.*, s. 684.

Wykroczenia stypizowane w art. 98 u.s.u.s. zagrożone zostały karą grzywny do 5000 złotych. Biorąc jednak pod uwagę ich charakter prawny, a w szczególności możliwość incydentalnego niedopełnienia obowiązków przez płatnika składek, zwrócić należy uwagę na możliwość łagodzenia odpowiedzialności wykroczeniowej. Dyrektywy wymiaru kary za wykroczenie przewidziano w art. 33 k.w. Organ orzekający wymierza karę według swojego uznania, w granicach przewidzianych przez ustawę za dane wykroczenie, oceniając stopień społecznej szkodliwości czynu i biorąc pod uwagę cele kary w zakresie społecznego oddziaływania oraz cele zapobiegawcze i wychowawcze, które ma ona osiągnąć w stosunku do ukaranego (art. 33 § 1 k.w.). Wymierzając karę bierze się pod uwagę w szczególności rodzaj i rozmiar szkody wyrządzonej wykroczeniem, stopień winy, pobudki, sposób działania, stosunek do pokrzywdzonego, jak również właściwości, warunki osobiste i majątkowe sprawcy, jego stosunki rodzinne, sposób życia przed popełnieniem i zachowanie się po popełnieniu wykroczenia (art. 33 § 2 k.w.). *In concreto* zbadania wymagałoby również, czy w sprawie zachodzą okoliczności łagodzące, jak chociażby prowadzenie przez sprawcę nienagannego życia przed popełnieniem wykroczenia i wyróżnianie się spełnianiem obowiązków, zwłaszcza w zakresie pracy (art. 33 § 3 pkt 4 k.w.), bądź obciążające, w tym np. działanie sprawcy w celu osiągnięcia bezprawnej korzyści majątkowej (art. 33 § 4 pkt 2 k.w.), czy też uprzednie ukaranie sprawcy za podobne przestępstwo lub wykroczenie (art. 33 § 4 pkt 5 k.w.).

W sytuacji, gdy w ocenie organu orzekającego dominują okoliczności łagodzące istnieje możliwość zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary albo odstąpienia od jej wymierzenia. Nadzwyczajne złagodzenie polega na wymierzeniu kary poniżej dolnej granicy ustawowego zagrożenia albo kary łagodniejszego rodzaju, co w przypadku zagrożenia grzywną oznaczałoby możliwość wymierzenia kary nagany (art. 39 § 2 k.w.)⁴¹.

W razie odstąpienia od wymierzenia kary wobec sprawcy można natomiast zastosować środek oddziaływania społecznego, mający na celu przywrócenie naruszonego porządku prawnego lub naprawienie wyrządzonej krzywdy, polegający zwłaszcza na przeproszeniu pokrzywdzonego, uroczystym zapewnieniu niepopelniania więcej takiego czynu albo zobowiązania sprawcy do przywrócenia stanu poprzedniego (art. 39 § 4 k.w.). Są to pozapenalne środki reakcji na czyn, wyłączające potrzebę stosowania klasycznych form represji. Mogą one przynieść pokrzywdzonemu pewną satysfakcję, odpowiednie zadośćuczynienie, a w stosunku do sprawcy, który poddaje się takiemu środkowi – mogą odnieść odpowiedni skutek wychowawczy⁴².

Niezależnie od nadzwyczajnego złagodzenia kary, orzeczenie nagany jest możliwe także wówczas, gdy ze względu na charakter i okoliczności czynu lub właściwości i warunki osobiste sprawcy należy przypuszczać, że zastosowanie tej kary jest wystarczające do wdrożenia go do poszanowania prawa i zasad współżycia społecznego. Ustawodawca wyeksponował w tym przypadku przesłanki dwojakiego rodzaju, a mianowicie przedmiotową – charakter i okoliczności czynu oraz podmiotową – właściwości

⁴¹ Zob. wyr. SN z dnia 3 czerwca 2015 r., III KK 65/15, Legalis nr 1259837.

⁴² T. Grzegorzczak [w:] T. Grzegorzczak (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 177.

i warunki osobiste. Przesłanki te nie muszą wystąpić łącznie, choć nie jest to oczywiście wykluczone⁴³. Jednoczesne wystąpienie przesłanek przedmiotowej i podmiotowej powinno utwierdzać natomiast sąd w słuszności decyzji wymierzenia tej najłagodniejszej na gruncie kodeksu wykroczeń kary⁴⁴. Obecny kształt przesłanek orzekania nagany uzasadnia zatem jej stosowanie wobec sprawcy przypadkowego, dla którego sam fakt ukarania będzie wystarczającą przestrożą na przyszłość⁴⁵.

Odrębnymi środkami oddziaływania wychowawczego, które mogą znaleźć zastosowanie w sprawach dotyczących odpowiedzialności wykroczeniowej płatnika składek są: poprzestanie na zastosowaniu pouczenia, zwrócenie uwagi oraz ostrzeżenie lub zastosowanie innych środków wychowawczych (art. 41 k.w.)⁴⁶.

7. ODPOWIEDZIALNOŚĆ KARNA

Płatnik składek może również odpowiadać karnie⁴⁷. Penalizowane jest złośliwe lub uporczywe naruszenia praw pracownika wynikających ze stosunku ubezpieczenia społecznego (art. 218 § 1 a k.k.) oraz naruszenie przepisów prawa o ubezpieczeniach społecznych, do jakiego doszło wskutek niezgłoszenia – nawet za zgodą zainteresowanego – wymaganych danych albo zgłoszenia nieprawdziwych danych, mających wpływ na prawo do świadczeń albo ich wysokość (art. 219 k.k.).

⁴³ Zob. W. Radecki [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 189–190; M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 124–125; B. Kurzępa, *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 158; M. Bojarski, Z. Świda, *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1999, s. 96; odmiennie R. Krajewski, *Kara nagany za wykroczenia*, Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy 2013, t. 3, s. 77–78.

⁴⁴ M. Mozgawa [w:] M. Budyn-Kulik, P. Kozłowska-Kalisz, M. Kulik, M. Mozgawa (red.), *Kodeks wykroczeń...*, *op. cit.*, s. 124–125, zob. również M. Melezini [w:] M. Melezini (red.), *System Prawa Karnego. Kary i środki karne. Poddanie sprawcy próbie*. Tom 6, Warszawa 2010, s. 378.

⁴⁵ W. Radecki [w:] M. Bojarski, W. Radecki, *Kodeks wykroczeń...*, *op. cit.*, s. 190.

⁴⁶ Szerzej zob. R. Krajewski, *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, Pal. 2013, nr 7–8, s. 12 i n.; I. Nowicka, R. Kupiński, *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, Prok. i Pr. 2004, nr 7–8, s. 145 i n.; J. Lewiński, *Środki oddziaływania wychowawczego*, Gazeta Policyjna 1999, nr 19, s. 4; J. Szumski, *Środki alternatywne wobec kary za wykroczenia (w związku z projektem Kodeksu wykroczeń)*, PiP, 1992, nr 12, s. 77 i n.

⁴⁷ Szerzej zob. R. Citowicz, M. Pieszczek, *Odpowiedzialność karana pracodawcy w ujęciu zasady nullum crimen sine lege*, [w:] L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XXVII, Wrocław 2011, s. 11–35; S. Kowalski, *Podmiot przestępstwa z art. 218 kodeksu karnego*, Prok. i Pr. 2011, Nr 2, s. 69–79; *idem*, *Ochrona praw pracownika w kodeksie karnym. Zagadnienia teoretyczne i praktyczne*, Toruń 2014; M. Liwo, E. Nowosiadły, *Odpowiedzialność za naruszenie praw pracowniczych zawartych w art. 218 KK*, Mon. Praw. 2011, Nr 10, s. 525–531; J. Marciniak, *Skazania za przestępstwo z art. 218 § 1 k.k. w latach 1998–2006 w świetle statystyk sądowych*, Myśl Ekonomiczna i Prawna 2008, Nr 3, s. 110–125; *idem*, *Podmiot przestępstwa z art. 218 k.k.*, Prok. i Pr. 2009, Nr 6, s. 62–78; *idem*, *Pojęcie pracownika w rozumieniu art. 218 § 1 k.k.*, WPP 2009, Nr 3, s. 25–36; *idem*, *Odpowiedzialność karna pracodawcy*, Warszawa 2010; *idem*, *Prawnokarna ochrona praw osób wykonujących pracę zarobkową*, Prok. i Pr. 2011, nr 2, s. 60–68; A. Tomporek, *Przedmiot ochrony i podmioty przestępstwa naruszenia praw pracownika (art. 218 KK)*, PiZS 2002, Nr 7, s. 13–21; M. Jachimowicz, *Przestępstwo niezgłoszenia danych do ubezpieczenia społecznego (art. 219 k.k.)*, Prok. i Pr. 2007, Nr 6, s. 20–31; M. Liwo, E. Nowosiadły, *Odpowiedzialność pracodawcy z art. 219 k.k.*, PiZS 2008, nr 7, s. 18–23.

Jeżeli chodzi o kwestię odpowiedzialności karnej z art. 218 § 1 a k.k., to nie powinno ulegać wątpliwości, że dyspozycja tego przepisu obejmuje wszelkie możliwe prawa pracownika ze stosunku ubezpieczenia. Kodeks karny posługuje się bowiem tym pojęciem w znaczeniu ogólnym, nie precyzując konkretnych uprawnień pracowniczych. Oznacza to zatem, że w rachubę wchodzi także kwestie związane z odprowadzeniem składek. Warunkiem odpowiedzialności karnej jest jednak, aby sprawca działał w sposób uporczywy lub złośliwy.

Zgodnie ze znaczeniem słownikowym uporczywie oznacza tyle co: z uporem, z wytrwałością, nie ustępując; zawzięcie, uparcie, wytrwale⁴⁸. Znamię uporczywości w naruszaniu praw pracowniczych ma zatem charakter ambiwalentny, subiektywno-objektywny. Z jednej bowiem strony określa zachowanie sprawcy, z drugiej natomiast – jego nastawienie psychiczne. Zależność tę – jakkolwiek na gruncie znamion innego występku – eksponuje się także w orzecznictwie przyjmując, że pojęcie uporczywości zawiera zarówno wielokrotność uchylania się od wykonania powinności, jak i świadomość niweczenia tym możliwości osiągnięcia stanu założonego przez prawo. Trafnie zwraca się uwagę, że znamię uporczywości łączy w sobie dwa elementy. Jeden z nich charakteryzuje postępowanie sprawcy od strony podmiotowej, a polega na szczególnym nastawieniu psychicznym wyrażającym się w nieustępliwości, chęci postawienia na swoim (obojętne z jakich pobudek), podtrzymywaniu własnego stanowiska na przekór ewentualnym próbom jego zmiany (np. mimo przeprowadzenia rozmów ostrzegawczych itp.). Drugi element, objektywny, polega na trwaniu takiego stanu rzeczy przez pewien dłuższy czas⁴⁹.

Odmienny charakter ma zachowanie złośliwe, czyli sprawiające przykrość, nacechowane nieżyczliwością, niechęcią do kogoś⁵⁰. Złośliwość ma charakter czysto subiektywny i określa wyłącznie stronę podmiotową czynu zabronionego z art. 218 § 1a k.k. Znamię złośliwości charakteryzuje intencje, jakie towarzyszą sprawcy. Aby można było mówić o jego zrealizowaniu, musi on działać z chęci wyrządzenia przykrości, czy też dokuczenia pokrzywdzonemu. W odróżnieniu od uporczywości, która cechuje się długotrwałością, złośliwość w rozumieniu art. 218 § 1a k.k. nie musi występować w sposób ciągły lub powtarzający się. Znamię to wypełniać zatem mogą zachowania incydentalne⁵¹.

W kontekście art. 218 § 1 a k.k. interesująco przedstawia się problem odpowiedzialności z tytułu nieopłacania składek na ubezpieczenie społeczne pracownika, w przypadku współdziałania pokrzywdzonego ze sprawcą⁵². Zgoda pokrzywdzonego wyłączać bowiem będzie złośliwość jako stronę podmiotową czynu, jak również może wpływać na ocenę społecznej szkodliwości czynu. Są to zagadnienia bardzo istotne,

⁴⁸ S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, t. IV, s. 1007.

⁴⁹ Por. uchw. SN z dnia 9 czerwca 1976 r., VI KZP 13/75, OSNKW 1976, nr 7–8, poz. 86; zob. również wyr. SN z dnia 24 listopada 1970 r., V KRN 437/70, OSNKW 1971, nr 3, poz. 37 z aprobującą glosą Z. Siwika, PiP 1972, nr 3, s. 173 i n.; wyr. SN z dnia 19 grudnia 1979 r., V KRN 297/79, OSNPG 1980, nr 6, poz. 79, wyr. SN z dnia 28 listopada 1995 r., III KRN 137/95, OSN Prok. i Pr. 1996, Nr 6, poz. 11, wyr. SN z dnia 27 lutego 1996 r., II KRN 200/95, Prok. i Pr. 1996, nr 10, poz. 8.

⁵⁰ S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, t. V, s. 695.

⁵¹ P. Daniluk [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 1463.

⁵² Por. szerzej na ten temat J. Unterschütz, *Glosa...*, *op. cit.*, s. 55 i n.

tym bardziej, że w praktyce pojawiają się sytuacje, w których ubezpieczeni, mimo inicjatywy procesowej państwowego inspektora pracy nie są zainteresowani w ustaleniu stosunku pracy, co więcej wyrażają wobec jego działań stanowczy sprzeciw.

Odpowiedzialność karną ponosi również osoba, która nie zgłasza – nawet za zgodą zainteresowanego – wymaganych danych albo zgłasza nieprawdziwe dane mające wpływ na prawo do świadczeń albo ich wysokość (art. 219 k.k.). Niezgłoszenie danych w rozumieniu tego przepisu polega nie tylko na całkowitym zaniechaniu wykonania tego obowiązku, ale również na dokonaniu zgłoszenia po upływie wymaganego terminu bądź na terminowym, lecz niekompletnym ich zgłoszeniu. Nieprawdziwe dane, to takie, które nie odpowiadają rzeczywistości. W rachubę wchodzi głównie dane zawarte w zgłoszeniu do ubezpieczeń społecznych i w przekazywanych do ZUS imiennych raportach miesięcznych, ale także w ich aktualizacjach oraz korektach. Przepięstwo z art. 219 k.k. ma charakter formalny. Dla wypełnienia jego znamion nie ma w związku z tym znaczenia, czy niezgłoszenie danych lub zgłoszenie nieprawdziwych danych miało wpływ na prawo do świadczeń z ubezpieczenia społecznego albo na ich wysokość. Jest to przestępstwo z zagrożenia abstrakcyjnego. Jego *ratio legis* polega na niebezpieczeństwie, że osoba wykonująca pracę zarobkową nie otrzyma świadczeń z ubezpieczenia społecznego lub otrzyma je w niższej wysokości, niż to wynika z przepisów prawa ubezpieczeń społecznych.

Pewne wątpliwości może wywoływać relacja, jaka zachodzi pomiędzy art. 219 k.k. art. 98 ust. 1 pkt 2 u.s.u.s., zgodnie z którym odpowiedzialność za wykroczenie ponosi płatnik, który nie zgłasza wymaganych ustawą danych lub zgłasza nieprawdziwe dane albo udziela w tych sprawach nieprawdziwych wyjaśnień lub odmawia ich udzielenia, Z zestawienia dyspozycji obu norm wynika, że zakres znamion charakteryzujących przestępstwo jest węższy. Odpowiedzialność za przestępstwo jest bowiem uzależniona od stwierdzenia wpływu danych na prawo do świadczeń lub ich wysokość. Każde zatem niezgłoszenie danych bądź zgłoszenie danych nieprawdziwych, pozostające bez wpływu na prawo do świadczeń, bądź ich wysokość, wyczerpuje znamiona wykroczenia. Jeżeli natomiast niezgłoszenie danych lub zgłoszenie danych nieprawdziwych taki wpływ posiada, w grę wchodzi realizacja znamion przestępstwa z art. 219 k.k.⁵³

Zaniechanie odprowadzania składek na ubezpieczenia społeczne przez płatnika może także realizować znamiona przywłaszczenia (art. 284 § 1 k.k. lub art. 119 § 1 k.w.), albowiem część składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe finansowana jest ze środków ubezpieczonego, pozostających w dyspozycji płatnika. Nie można podzielić podglądu, iż w takiej sytuacji dochodzi do sprzeniewierzenia (art. 284 § 2 k.k.)⁵⁴, gdyż sprawca nie wchodzi w posiadanie środków w wyniku powierzenia. Słusznie twierdzi się, że ustawodawca nakazuje jedynie określone zadysponowanie tymi środkami, które znajdują się w posiadaniu płatnika, a które należą do ubezpieczonego i muszą być

⁵³ E. Hryniewicz [w:] M. Królikowski, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna*, t. I, Warszawa 2013, s. 899–900; post. SA w Krakowie z dnia 13 grudnia 2000 r., II AKz 289/00, KZS 2000, Nr 12, poz. 28; J. Lachowski, *Odpowiedzialność karna...*, op. cit., s. 27.

⁵⁴ Zob. K. Makowski, *Niektóre aspekty odpowiedzialności płatnika składek z tytułu popełnienia przestępstwa lub wykroczenia*, PUS 2000, nr 5, s. 8.

zainwestowane w określony sposób. Jeżeli sprawca kilkakrotnie w krótkich odstępach czasu dokonał przywłaszczenia wymienionych wyżej środków, można je potraktować jako jeden czyn ciągły (art. 12 k.k.)⁵⁵.

8. ODPOWIEDZIALNOŚĆ W RELACJI ZAKŁAD UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH – OTWARTE FUNDUSZE EMERYTALNE

Na marginesie prowadzonych rozważań warto również zwrócić uwagę odpowiedzialność z tytułu przekazywania składek do otwartych fundusze emerytalnych. Kwestia ta została uregulowana w art. 47 ust. 10a–10c ustawy systemowej. Jeżeli nie nastąpiło przekazanie składki do otwartego funduszu emerytalnego w terminie z przyczyn leżących po stronie Zakładu, od Zakładu są należne odsetki liczone według zmiennej stopy procentowej, obowiązującej dla kolejnych trzymiesięcznych okresów, rozpoczynających się pierwszego dnia każdego kwartału kalendarzowego. Wysokość zmiennej stopy procentowej jest obliczana jako średnia arytmetyczna średnich ważonych stóp rentowności 52-tygodniowych bonów skarbowych sprzedanych na czterech ostatnich przetargach, które odbyły się do końca miesiąca poprzedzającego ostatni miesiąc przed rozpoczęciem danego kwartału, i jest zaokrąglana do dwóch miejsc po przecinku. Odsetki Zakład oblicza od kwoty nieprzekazanej w terminie składki na otwarte fundusze emerytalne, za okres od następnego dnia po upływie terminu dnia przekazania składki do otwartego funduszu emerytalnego.

W przypadku, gdy nie nastąpiło przekazanie przez Zakład składki do otwartego funduszu emerytalnego w terminie z powodu nieprzekazania lub przekazania błędnego zgłoszenia do ubezpieczeń społecznych, zgłoszenia płatnika składek, imiennego raportu miesięcznego, deklaracji rozliczeniowej, dokumentu płatniczego lub zlecenia płatniczego, Zakład wymierza płatnikowi składek lub instytucji obsługującej wpłaty składek dodatkową opłatę, co zostało wyżej omówione.

9. ODPOWIEDZIALNOŚĆ ZAGRANICZNYCH PŁATNIKÓW SKŁADEK

Całkowicie odrębnym problemem jest odpowiedzialność zagranicznych płatników składek, przez co rozumieć należy przede wszystkim podmioty, które zobowiązane są do zapłaty składek na polskie ubezpieczenia społeczne, ponieważ stosunek zatrudnienia stanowiący tytuł do ubezpieczenia społecznego, podlega polskiemu ustawodawstwu właściwemu. Sytuacja taka jest możliwa, i w praktyce ma miejsce, w świetle regulacji rozporządzeń Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr: 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego⁵⁶ oraz 987/2009 dotyczące wykonywania rozporządzenia (WE) nr 883/2004 w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego⁵⁷. Jest to konsekwencją ustalania ustawodawstwa właściwego. Możliwe jest bowiem, że

⁵⁵ J. Lachowski [w:] J. Wantoch-Rekowski, *Ustawa o systemie ubezpieczeń...*, op. cit., s. 691.

⁵⁶ Dz.U. UE. L. 2004. 166.1 ze zm., dalej jako rozp. 883/2004.

⁵⁷ Dz.U. UE. L. 2009. 284. 1 ze zm., dalej jako rozp. 987/2009.

pracodawca niemający miejsca prowadzenia działalności w państwie członkowskim, którego ustawodawstwo ma zastosowanie, będzie miał obowiązek odprowadzania składek do systemu zabezpieczenia społecznego tego państwa. Dobrą ilustracją takiej sytuacji stanowi stan faktyczny, jaki leżał u podstaw wyroku Sądu Najwyższego z dnia 6 września 2011 r.⁵⁸ W sprawie chodziło o ustalenie, czy mimo wykonywania pracy w Polsce (w związku z umową zawartą pomiędzy pracodawcą polskim), konieczne jest dodatkowe odprowadzanie składek na polskie ubezpieczenie społeczne od umów o świadczenie usług zawartych z hiszpańskim przedsiębiorcą. Interesujące w sprawie było również to, że strony umownie uregulowały kwestię związaną z wykonywaniem zadań płatnika składek. Warto bowiem zwrócić uwagę, że w rozp. 987/2009 wprost przewidziano możliwość umownego uregulowania obowiązku płacenia składek przez pracownika (w rozumieniu rozporządzeń koordynacyjnych. Jego art. 21 ust. 2 stanowi, że pracodawca niemający miejsca prowadzenia działalności w państwie członkowskim, którego ustawodawstwo ma zastosowanie, może uzgodnić z pracownikiem, że spoczywający na pracodawcy obowiązek zapłacenia składek może być wypełniany w jego imieniu przez pracownika, bez uszczerbku dla podstawowych obowiązków pracodawcy. Pracodawca powiadamia wówczas instytucję właściwą tego państwa członkowskiego o dokonanych uzgodnieniach. Oznacza to, że zarówno decyzja wymiarowa, jak i egzekucja składek odbywa się od pracownika.

Niemniej regułą jest obowiązek odprowadzania składki na ubezpieczenie społeczne danego państwa członkowskiego przez pracodawcę w rozumieniu przepisów unijnej koordynacji. W przypadku niezapłacenia należnych składek bądź też ich zapłacenia w zaniżonej wysokości, w rozp. 883/2004 i 987/2009 zawarto szereg regulacji, które regulują tryb dochodzenia należności składkowych, przy czym pod pojęciem „należności” rozumie się wszelkie należności z tytułu składek lub z tytułu wypłaconych lub nienależnie udzielonych świadczeń, w tym odsetek, grzywien, sankcji administracyjnej oraz wszystkich innych opłat i kosztów związanych z należnością, zgodnie z ustawodawstwem państwa członkowskiego występującego o zwrot należności (art. 75 rozp. 987/2009).

Do zagadnień związanych ze ściąganiem składek oraz nienależnie pobranych świadczeń odnoszą się wprost art. 84 rozp. 883/2004 i art. 71-85 rozp. 987/2009. Jest to problematyka dotychczas nieregulowana w takim rozmiarze. Wyznacza zatem nowe standardy postępowania. Właściwie mamy do czynienia z przepisami typowo proceduralnymi, które w istotnym zakresie wpływają zarówno na prawa i obowiązki instytucji właściwych, jak i sądów. Można więc stwierdzić, że w dziedzinie europejskiego prawa zabezpieczenia społecznego doszło do wyodrębnienia wspólnotowej procedury odzyskiwania składek i należności.

Artykuł 84 ust. 1 rozp. 883/2004 ustanawia generalną regułę, według której zbieranie składek należnych oraz odzyskiwanie świadczeń nienależnych może być wykonywane w innym państwie członkowskim, zgodnie z procedurą administracyjną oraz z zachowaniem gwarancji i przywilejów związanych z tego typu działaniami w tym państwie członkowskim. Wskazuje on zatem wyłącznie na prawo właściwe dotyczące procedury odzyskiwania składek czy należności, a zatem nie przesądza w ogóle o mate-

---

⁵⁸ I UK 64/11, dostępny w bazie orzeczeń Sądu Najwyższego.

rialnoprawnej podstawie roszczenia. Pozostawione to zostało ustawodawstwu państw członkowskich. Nie oznacza to jednak, że instytucja właściwa nie może prowadzić postępowania wyłącznie na podstawie swoich przepisów. Zresztą, naszym zdaniem, do czasu zaistnienia w obrocie prawnym ostatecznego tytułu wykonawczego jest to niemożliwe. Zatem do tego momentu instytucja właściwa prowadzi postępowanie według swojego prawa, a instytucja innego państwa (gdzie płatnik ma siedzibę bądź osoba zobowiązana do zwrotu świadczeń miejsce zamieszkania) może odgrywać wyłącznie rolę pośredniczącą. Dopiero gdy instytucja innego państwa będzie posiadała tytuł wykonawczy, może ona, na podstawie omawianych regulacji, egzekwować należności na rzecz instytucji właściwej według swojego prawa, zgodnie z procedurą obowiązującą dla należności krajowych.

Z poszanowaniem autonomii państw członkowskich została również uregulowana problematyka terminów przedawnienia. Zgodnie z art. 83 ust. 1 rozp. nr 987/2009 terminy przedawnienia ustalane są na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego strony występującej w zakresie, w jakim dotyczą one należności lub tytułu wykonawczego, oraz na podstawie ustawodawstwa państwa członkowskiego strony wezwanej w zakresie, w jakim dotyczą środków egzekucyjnych w wezwanym państwie członkowskim.

10. ZAKOŃCZENIE

Przedstawione rozważania dowodzą, że prawna problematyka odpowiedzialności płatnika z tytułu naruszenia obowiązku „obliczania, potrącania, rozliczenia i opłacania” przekazywania składek na ubezpieczenie społeczne jest bardzo złożona. Dotyczy to nie tylko ustalenia normatywnej treści powyższej powinności, ale i zbiegu różnych rodzajów odpowiedzialności, jakim podlega płatnik. Jeśli dodatkowo uwzględnić różne relacje prawne, w jakich pozostaje płatnik w związku z wykonywaniem powyższego obowiązku, to okaże się, że może on podlegać wielu różnym rodzajom odpowiedzialności (np. administracyjnej, karnej czy cywilnej). Reżimy tej odpowiedzialności pozostają względem siebie w swoistym zbiegu, przy czym – co ciekawe – naruszenie obowiązku składkowego „uruchamia” każdy rodzaj odpowiedzialności, całkowicie niezależnie od siebie. W ten sposób naruszenie obowiązku składkowego jest dla płatnika bardzo ryzykowne, a zakres odpowiedzialności do jakiej może on zostać pociągnięty często przekracza samo przewinienie.

BIBLIOGRAFIA

- Antonów K., *Sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 2012.
Bafia J., Egierska D., Śmietanka I., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 1980.
Bojarski M., Radecki W., *Oceny prawne obszarów stycznych wykroczeń i przestępstw*, Wrocław 1989.
Bojarski M., Radecki W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2006.
Bojarski M., Radecki W., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2000.

- Bojarski M., Świda Z., *Podstawy materialnego i procesowego prawa o wykroczeniach*, Wrocław 1999.
- Citowicz R., Pieszczyk M., *Odpowiedzialność karana pracodawcy w ujęciu zasady nullum crimen sine lege*, [w:] L. Bogunia (red.), *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. XXVII, Wrocław 2011.
- Dąbkiewicz K., Glosa do postanowienia SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP 4/10, OSP 2011 nr 5 poz. 49.
- Grzegorzczak T. (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Gubiński A., *Prawo wykroczeń*, Warszawa 1978.
- Gubiński A., *Wykroczenia ciągłe i wykroczenia trwałe*, Zagadnienia Karnoadministracyjne 1962, nr 5.
- Jachimowicz M., *Przestępstwo niezgłoszenia danych do ubezpieczenia społecznego (art. 219 k.k.)*, Prok. i Pr. 2007, Nr 6.
- Jończyk J., *Prawo zabezpieczenia społecznego*, Kraków 2001.
- Kasicki G., Wiśniewski A., *Kodeks wykroczeń z komentarzem*, Warszawa 2002.
- Klubińska M., Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 26/01, Prok. i Pr. 2003, Nr 12.
- Kostrzewa P., *Komentarz do art. 47 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych*, System Informatyki Prawnej LEX Omega.
- Kowalski S., *Ochrona praw pracownika w kodeksie karnym. Zagadnienia teoretyczne i praktyczne*, Toruń 2014.
- Kowalski S., *Podmiot przestępstwa z art. 218 kodeksu karnego*, Prok. i Pr. 2011, Nr 2.
- Kowalski S., *Wykroczenie nieterminowego opłacania składek*, Służba Pracownicza 2009, nr 3.
- Krajewski R., *Kara nagany za wykroczenia*, Studia z Zakresu Prawa, Administracji i Zarządzania Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy 2013, t. 3.
- Krajewski R., *Środki oddziaływania wychowawczego w prawie wykroczeń*, Pal. 2013, nr 7–8.
- Królikowski M., Zawłocki R. (red.), *Kodeks karny. Komentarz. Część szczególna*, t. I, Warszawa 2013.
- Kurzępa B., *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2008.
- Lachowski J., *Odpowiedzialność karna płatnika składek*, PiZS 2004, nr 12.
- Lewiński J., *Środki oddziaływania wychowawczego*, Gazeta Policyjna 1999, nr 19.
- Liwo M., Nowosiadły E., *Odpowiedzialność pracodawcy z art. 219 k.k.*, PiZS 2008, nr 7.
- Liwo M., Nowosiadły E., *Odpowiedzialność za naruszenie praw pracowniczych zawartych w art. 218 KK*, Mon. Praw. 2011, Nr 10.
- Makowski K., *Niektóre aspekty odpowiedzialności płatnika składek z tytułu popełnienia przestępstwa lub wykroczenia*, PUS 2000, nr 5.
- Marciniak J., *Podmiot przestępstwa z art. 218 k.k.*, Prok. i Pr. 2009, Nr 6 s. 62–78.
- Marciniak J., *Pojęcie pracownika w rozumieniu art. 218 § 1 k.k.*, WPP 2009, Nr 3.
- Marciniak J., *Odpowiedzialność karna pracodawcy*, Warszawa 2010.
- Marciniak J., *Prawnokarna ochrona praw osób wykonujących pracę zarobkową*, Prok. i Pr. 2011, nr 2.
- Marciniak J., *Skazania za przestępstwo z art. 218 § 1 k.k. w latach 1998–2006 w świetle statystyk sądowych*, Myśl Ekonomiczna i Prawna 2008, Nr 3.
- Marciniak M., *Wykroczenia nieopłacania w terminie składek na ubezpieczenie społeczne*, Prok. i Pr. 2006, nr 12.
- Marcinkowski W., Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 26/01, Prokurator 2002, Nr 2.
- Melezini M. (red.), *System Prawa Karnego. Kary i środki karne. Poddanie sprawy próbie*, Tom 6, Warszawa 2010.
- Mozgawa M. (red.), *Kodeks wykroczeń. Komentarz*, Warszawa 2009.

- Nowicka I., Kupiński R., *Stosowanie środków oddziaływania wychowawczego w sprawach o wykroczenia*, Prok. i Pr. 2004, nr 7–8.
- Nycz T., *Wybrane problemy wykroczeń przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową*, PiZS 2000, nr 3.
- Olszewski M., *Wykroczenia trwałe*, Zagadnienia Wykroczeń 1989, nr 3.
- Palka P., Przetak M., Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 26/01, PS 2003, Nr 11–12.
- Radecki W., *Kryteria rozgraniczenia wykroczeń i przestępstw przeciwko prawom pracownika*, MPP 2005, nr 9.
- Sanetra W., *Zmiany reguł odpowiedzialności za wykroczenia przeciwko prawom pracownika*, Prawo Pracy 1999, nr 2.
- Sitarz O., Glosa do uchwały SN z dnia 21 listopada 2001 r., I KZP 26/01PiP 2003, Nr 10.
- Snarski T., Glosa do postanowienia SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP Gdańskie Studia Prawnicze Przegląd Orzecznictwa 2011, nr 1.
- Snarski T., Glosa do postanowienia SN z dnia 25 maja 2010 r., I KZP 4/10, Gdańskie Studia Prawnicze Przegląd Orzecznictwa 2011 nr 1.
- Stefański R., *Przegląd uchwał Izby Karnej Sądu Najwyższego w zakresie prawa karnego materialnego, prawa karnego wykonawczego, prawa karnego skarbowego i prawa wykroczeń za 2010 r.*, WPP 2011, nr 1.
- Strusińska-Żukowska J., *Odpowiedzialność członków zarządu spółek kapitałowych za zaległości składowe tych spółek w orzecznictwie*, PiZS z 2012 r. Nr 1.
- Szumski J., *Środki alternatywne wobec kary za wykroczenia (w związku z projektem Kodeksu wykroczeń)*, PiP, 1992, nr 12.
- Ślebzak K., *Koordinacja systemów zabezpieczenia społecznego*, Komentarz, Warszawa 2012.
- Ślebzak K., *Prawna charakterystyka opłat dodatkowych wymierzanych na podstawie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych*, PiP z 2007 r., Nr 1.
- Tomporek A., *Przedmiot ochrony i podmioty przestępstwa naruszenia praw pracownika (art. 218 KK)*, PiZS 2002, Nr 7.
- Unterschütz J., Glosa do wyroku TK z dnia 18 listopada 2010 r., P 29/09, Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa 2012, nr 1.
- Unterschütz J., *Karnoprawna ochrona praw osób wykonujących pracę zarobkową*, Warszawa 2010.
- Wojciechowski J., *Kodeks wykroczeń. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 1999.
- Woźniowski K., Glosa do wyroku TK z dnia 18 listopada 2010 r., P 29/09, Gdańskie Studia Prawnicze. Przegląd Orzecznictwa 2011, nr 2.

ODPOWIEDZIALNOŚĆ PŁATNIKA SKŁADEK ZA OBLICZANIE, POTRĄCANIE I PRZEKAZYWANIE SKŁADEK NA UBEZPIECZENIE SPOŁECZNE

Streszczenie

Problematyka odpowiedzialności płatnika za obliczenie, potrącanie i przekazywanie składek na ubezpieczenia społeczne należy do złożonych. Wynika to z wielu okoliczności, do których zaliczyć można m.in. kwestie związane z prawnym statusem płatnika, relacjami jakie zachodzą pomiędzy płatnikiem a innymi podmiotami, które powstają w związku z powyższymi obowiązkami, jak i w końcu sankcjami związanymi z ich niewykonywaniem. W niniejszym opracowaniu przedstawiono węzłowe aspekty dotyczące prawidłowego obliczania, potrącania i przekazywania

składek, jak i odpowiedzialności z tego tytułu wobec różnych podmiotów, w relacji do których pozostaje płatnik składek. W sposób szczególny poruszono również odpowiedzialność z tytułu wykroczeń oraz karną.

Słowa kluczowe: *płatnik, rozliczanie składek na ubezpieczenie społeczne, odpowiedzialność płatnika składek, uporczywe lub złośliwe naruszenie praw pracowniczych, przestępstwa przeciwko prawom osób wykonujących pracę zarobkową*

LIABILITY OF A SOCIAL SECURITY CONTRIBUTION PAYER FOR CALCULATION, DEDUCTION AND SUBMISSION OF SOCIAL SECURITY CONTRIBUTION

Summary

The issue of liability of a social security contribution payer for calculation, deduction and submission of social security contribution is complex. It is due to many circumstances, including a contribution payer's legal status, relations between a payer and other entities that come into being in connection with the above-mentioned obligations, and eventually sanctions for failure to fulfil them. The article presents key aspects of appropriate calculation, deduction and submission of social security contribution as well as liability towards various entities that a payer has a relationship with. Misdemeanour and criminal liability is discussed in a special way.

Key words: *payer of social security contribution, settling social security contribution, contribution payer's liability, persistent or malicious violation of employees' rights, crime against employees' rights*